

УДК: 35.082.4

КУЛЬТУРА ЯК РЕСУРС ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО МІСТА

Афанасьєва Л.В.

*Мелітопольський державний педагогічний університет
ім. Богдана Хмельницького*

В даний час на тлі динаміки і ускладнення суспільного устрою, процесу переходу від індустріальних систем до систем, що базуються на інформації, формування єдиного економічного і соціокультурного простору виникла потреба в переосмисленні ролі і функцій культури в сучасному суспільстві.[6] Якщо раніше вчені і практики чільну роль у розвитку соціуму відводили економічній складовій, то в останні десятиліття прийшло розуміння, що людські і соціокультурні чинники відіграють все більш помітну роль. Культура в справжній період все активніше постає як важливий ресурс соціально-економічного розвитку та зростання людського потенціалу[3]. У науковому середовищі і в суспільній свідомості простежується тенденція переходу від звуженого розуміння культури до усвідомлення її інтегративної ролі.

Все більша включеність культури в суспільний розвиток України дозволяє розглядати вплив її окремих секторів - культурна спадщина, туризм, засоби масової комунікації - на розвиток економіки та міського планування, зайнятість і дозвілля, розвиток людського потенціалу. Культура як ресурс економічного розвитку виступає у вигляді можливості отримання економічних вигод від використання культурної спадщини, інтелектуальної власності, поживлення культурного життя міст і сільських поселень, а також отримання доходу від діяльності культурних індустрій та ін. В цьому випадку культура виступає як важливий фактор активізації соціально економічного розвитку регіонів і населених пунктів, створення робочих місць, а в кінцевому рахунку - боротьби з бідністю. Так, Д. Тросбі вважає, що є чотири напрямки, в яких активно виявляється роль культури в житті міста[5]:

1) Об'єкти культури які знаходяться в місті самі по собі можуть бути символами, що впливають на економіку. Приклади - Пізанська вежа або палац Альгамбра в Гранаді.

2) Найчастіше виникає ситуація, коли розвитку міста сприяє не один об'єкт, а цілий район («культурний округ»), як, наприклад, в Дубліні або Пітсбурзі.

3) Життєво важливим компонентом міської економіки можуть стати різні галузі промислової культури .

4) Роль культури може виявлятися і в вихованні у громадян суспільної самосвідомості, творчого духу, згуртованості та життєвої активності [10, с.45]. Розвиток секторів, пов'язаних з культурою, впливає на залучення капіталів і людських ресурсів до тих місць, які стають центрами нового і сучасного в культурі. Культурна діяльність та культурні інститути стали все частіше сприйматися як важливий інструмент розширення економічної бази, здатний компенсувати втрату робочих місць як в галузях промисловості, так і в сфері обслуговування. Жива мультикультурна активність міст стала розглядатися, перш за все, як невід'ємний інструмент муніципальних і регіональних маркетингових стратегій, спрямованих на залучення мобільного міжнародного капіталу і фахівців [9, с.48-49].

У зв'язку зі зростанням ролі духовно-культурних засад у соціально-економічному розвитку особливого значення набуває метод аксіологічного аналізу. Його суть полягає у визначенні соціальних цінностей в загальній структурі економічного господарювання та соціально-економічної культури; в характеристиці структури цінностей і системи ціннісного ставлення особистості до об'єктів економічної діяльності; в розробці критеріїв оцінок соціокультурних фактів, явищ, дій соціальних груп і особистостей в економічній сфері; в розробці механізму формування та реалізації ціннісних орієнтацій з урахуванням їх спрямованості на соціально-економічні процеси і об'єкти; у встановленні характеру зв'язку між соціальними цінностями різного порядку, рівня і масштабу і економічними; в оцінці функціонування соціально-економічних систем, структур, різних об'єктів в аспекті відповідності загальнолюдським і локальним цінностям; у визначенні ефективності економічної діяльності з гуманістичних позицій; у визначенні можливостей регуляції ціннісного ставлення людей до світу, формування системи цінностей в процесі сталого прогресивного розвитку.

Соціально-економічні трансформації детерміновані певними причинами. Роль окремих параметрів детермінації соціального процесу різна: одні викликають його, інші обумовлюють, треті впливають на його тривалість, темп і т.д. [8, с.38].

Параметри, які викликають соціальний процес і визначають його зміст, є джерелом соціального процесу. Параметри, які самі по собі не викликають соціального процесу, але без яких він не може існувати, - це умови соціального процесу. Параметри, які впливають на соціальний процес, змінюючи його окремі характеристики (форму, тривалість, інтенсивність і т.п.), - є факторами цього процесу. Вони не викликають соціальний процес,

не забезпечують його існування, але впливають на нього по-різному. Дана обставина розкриває суть культури як фактора соціально-економічних трансформацій і пояснює природу культурних чинників. Такими факторами виступають духовне виробництво і духовне споживання. Духовне виробництво, що виступає як створення духовних цінностей та ідей, є змістом духовної сфери життєдіяльності суспільства крім відтворення, розподілу і споживання цих ідей і цінностей [2].

Духовне виробництво виконує в суспільстві соціальні функції, специфічно реалізуються в інституті культури. Соціально-інтеграційна функція духовного виробництва організовує складну систему духовної діяльності в сфері ціннісного, традиційного, нормативного духовної творчості. Культура як соціальний інститут покликана створювати сприятливі умови для креативно-творчої діяльності з метою об'єднання соціальних спільнот і їх самовираження в репродуктивних формах (інноваційні знання, ідеї та технології духовного виробництва) [4]. Виробництво громадської думки має організований і нормативно-виражений характер щодо інституціоналізованої та не інституціоналізованої духовної діяльності індивідів. Культура як фактор соціально-економічних перетворень має складну структуру. Окремі структурні елементи культури виступають в ролі самостійних чинників процесу трансформації. Одна з найбільш визнаних точок зору на структуру культури належить У.Гудінафу і зводиться до того, що культура включає в себе чотири взаємозалежних елементи: поняття, відносини, цінності і правила [7, с.247].

У вітчизняній науці класичною є точка зору Л. Когана. На його думку, культура включає три основні блоки: когнітивний, поведінковий і праксеологічний. У когнітивний блок входять знання, вміння, світоглядні парадигми - те, що характеризує культуру як соціальний досвід, накопичений людством. Ядром цього блоку є цінності культури - діяльність людей і її результати. Поведінковий блок включає норми культури, поведінки і діяльності. Праксеологічний блок регулює саму культурну діяльність людей через соціальні інститути культури. Культурно-організаційний блок - освіта, наука, право, релігія, мораль, мистецтво. Всі вищезазначені елементи культури можуть виступати як фактори її розвитку. Разом з тим думка фахівців сходиться в одну культурну модель - провідним елементом якої є цінності.

В основі запропонованої моделі лежать дві підстави диференціації базових цінностей. Загальнотеоретична диференціація на термінальні та інструментальні, де в термінальних цінностях виражаються бажані соціальні відносини, а в інструментальних - якості суб'єктів, необхідні для реалізації цих відносин [1, с.364-370]. Основною функцією всіх цінностей є інтеграція індивідів в соціум і виражається в підтримці, схвалення цінностей населенням, паралельно диференціюючи соціальні групи. У суспільстві термінальні загальнолюдські цінності, згідно з результатами вивчення динаміки соціокультурних змін, мають велику підтримку, що відповідає теоретичним уявленням про більш високому ієрархічному ранзі

термінальних цінностей в порівнянні з інструментальними. В середині термінальних цінностей найбільшу підтримку зберігають традиційні цінності.

Культура як фактор соціально-економічних перетворень розкривається в модифікаціях системного підходу. Системно-комплексний підхід, який означає конкретизацію і додаток системного підходу до різних соціокультурних систем і соціокультурним комплексам. В якості соціокультурних комплексів можуть виступати організації, їх об'єднання, регіональні сукупності культурної сфери життєдіяльності суспільства. Системно-програмний (проектний) підхід передбачає конкретизацію і додаток системного підходу до вирішення локальних і великих культурних проблем на основі програмно-цільового методу. Системно-мультиплікаційний підхід застосуємо до дослідження процесів, пов'язаних з виникненням і мультиплікацією культурних ефектів. Системно-нормативний підхід застосуємо до аналізу соціального контролю. Системно-динамічний підхід передбачає додаток системного підходу до активізації динаміки соціально-економічного розвитку об'єктів культурної сфери.

Отже, культура як складний феномен вимагає комплексної методології. Вибір методологічних підходів для пошуку закономірностей, які розкривають загальне і особливе культури як фактора соціально-економічних перетворень, залежить від ситуативних і предметних дослідних характеристик.

Список літератури:

1. Андреева Т. С. Проектный менеджмент как засіб досягнення мети підприємства / Т.С. Андреева, Т.Е.Петровська, Т.С. Титар // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2011. – № 34. – с. 364-370.
2. Астафьева О.Н. Самоорганизация и управление в культуре: пределы совместимости // Синергетика и социальное управление. - Москва, 1998. - с. 198.
3. Афанасьева Людмила. Світоглядно-ціннісний потенціал соціальності людини як чинник гармонізації культурно-освітнього простору / Л.Афанасьева. Versus (3). – 2014 – С. 34-40. 2.
4. Афанасьева Л. Активні інтеркультурні практики як індикатор взаємодії культурних груп і спільнот поліетнічного міста / Л. В. Афанасьева, Р. І. Олексенко // Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії – 2018.- Вип. 18. – С. 40 - 47.
5. Афанасьева Л. В. Роль соціокультурного середовища в модернізації сучасного українського міста / Л. В. Афанасьева // Наукові праці Сер.: Соціологія. – 2014. – №. 234, Вип. 222. – С. 70-74.
6. Олексенко Р. Экономико – правовой механизм реализации новой модели современной культурной политики Украины / Р. Олексенко, Л. Афанасьева // Международная научно-практическая заочная конференция «Актуальные проблемы экономики, менеджмента и маркетинга в современных условиях» 23 января 2019 г. -2019. - С.421-425.

7. Зборовский Г. Е. Общая социология / Курс лекций. - Екатеринбург, 1999 – с. 247.
8. Иванов В.Н., Патрушев В.И., Галиев Г.Т. Инновационные социальные технологии устойчивого развития. - Уфа: ДизайнПолиграфСервис, 2003. - С. 38.
9. Пахтер М., Лэндри Ч. Культура на перепутье. Культура и культурные институты в XXI веке / [Пер. с англ. М. Гнедовский]. - М.: Классика-XXI, 2003. - С.48 - 49.
10. Тросби Д. Роль культуры в экономическом развитии // Государственная служба за рубежом: реферат, бюллетень. - 2004. -№ 5.- С. 45